

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนของสมาชิกศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด" เป็นการศึกษาถึงปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและพัฒนางานศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยแบ่งปัญหาและความต้องการออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ปัญหาและความต้องการด้านการศึกษาสายสามัญ
2. ปัญหาและความต้องการด้านการศึกษาสายอาชีพ
3. ปัญหาและความต้องการด้านความรู้เพิ่มพูนเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต

สำหรับความรู้ด้านการศึกษาสายอาชีพ ยังแบ่งออกเป็น 6 ด้านคือ ความรู้ด้านการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การค้าขาย และด้านแรงงานและวิชาชีพการช่าง ทำการศึกษาเฉพาะสมาชิกศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้านภายในจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) โดยแบ่งพื้นที่เป็นเขตก้าวหน้า ปานกลาง และล้าหลัง สุ่มตัวอย่างมาเขตละ 2 อำเภอ ๆ ละ 1 หมู่บ้านกองทุน (คัดเลือกเอาเฉพาะหมู่บ้านที่มีศูนย์สาธิตกองทุนฯ มาทำการสุ่มตัวอย่าง) รวมเป็น 6 หมู่บ้านกองทุน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์สมาชิกในพื้นที่ดังกล่าว ตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น รวมทั้งสิ้น 350 คน เป็นสมาชิกชาย 150 คน สมาชิกหญิง 150 คน และคณะกรรมการ 50 คน

ข้อมูลที่ได้นำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าทดสอบที (t-test) โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS-X วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของสมาชิกทั้งแบบรวมและแบบเป็นรายข้อ เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการสมาชิกชายกับสมาชิกหญิง และระหว่างสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้า ปานกลาง และล้าหลัง

สมาชิกและคณะกรรมการที่ทำการสัมภาษณ์ มีอายุต่ำที่สุด 15 ปี สูงที่สุด 66 ปี โดยแบ่งเป็นผู้ที่มีอายุ 15-30 ปี จำนวน 35.4% ผู้ที่มีอายุ 31-50 ปี มีจำนวน 46.4% และผู้ที่มีอายุสูงกว่า 50 ปีขึ้นไป มีจำนวน 18.2% ด้านการศึกษานั้นส่วนใหญ่ทั้งสมาชิกและคณะกรรมการศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน มีการศึกษาระดับชั้น ป.4 และมีจำนวนน้อยลงในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นไป ดังนี้

มีการศึกษาระดับชั้น ป.4	71.4%
มีการศึกษาระดับชั้น ป.6	18.1%
มีการศึกษาระดับชั้น ป.7	5.4%
มีการศึกษาระดับชั้น ม.3	2.6%
มีการศึกษาระดับชั้น ม.6	1.6%
มีการศึกษาชั้นสูงกว่า ม.6	.9%

การประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตของสมาชิกและคณะกรรมการศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่เป็นไปในแนวเดียวกัน ซึ่งสามารถสรุปการประกอบอาชีพจากแบบสัมภาษณ์ได้ดังนี้

จำนวนผู้ที่มีอาชีพ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็นอาชีพหลัก	95%
จำนวนผู้ที่มีอาชีพ รับจ้างเพียงอย่างเดียว	2.3%
จำนวนผู้ที่มีอาชีพ รับราชการ	0.3%
จำนวนผู้ที่มีอาชีพอื่น ๆ เช่น ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ เป็นหลัก	2.4%

ข้อค้นพบ

ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. ปัญหาด้านการศึกษาสายสามัญ ทั้งสมาชิกและคณะกรรมการต่างก็เห็นว่า มีปัญหาด้านการศึกษาสายสามัญอยู่ในระดับมาก และสิ่งที่เป็นปัญหาในระดับมากที่สุดคือ เรื่องไม่มีเงินเพียงพอที่จะเข้ารับการศึกษาคือในระดับสูงขึ้นไป มากรองลงมาคือ การที่ไม่มีหน่วยงานใดมาจัดให้บริการการศึกษาสายสามัญในพื้นที่หรือบริเวณใกล้เคียง ซึ่งสมาชิกชายและสมาชิกหญิงต่างก็มีความคิดเห็นเช่นเดียวกับที่กล่าวมา สมาชิกในเขตพื้นที่ลำท้ง มีปัญหาเรื่องไม่มีเงินเพียงพอที่จะเข้ารับการศึกษาคือมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ก่าวหน้า และปานกลาง ส่วนเรื่องอื่น ๆ เป็นปัญหาอยู่ในระดับมากและปานกลาง

2. ปัญหาด้านการศึกษาสายอาชีพ คณะกรรมการเห็นว่าสมาชิกมีปัญหาด้านนี้มากกว่าที่สมาชิกคิดและสมาชิกเห็นว่าสิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดคือเรื่อง ไม่มีผู้แนะนำตลาดสำหรับจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้น และคณะกรรมการเห็นว่า สิ่งที่เป็นปัญหาในระดับมากที่สุดมีอีกสองเรื่องคือ เรื่องขาดการแนะนำอาชีพใหม่ ๆ ที่เหมาะสม และขาดเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ ในการประกอบกิจกรรม ส่วนเรื่องอื่น ๆ ก็เป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างสมาชิกชายกับสมาชิกหญิง พบว่า มีความคิดเห็นคล้ายกับที่กล่าวมา แต่สมาชิกชายมีความเห็นว่า ปัญหาเรื่องไม่มีผู้แนะนำตลาดสำหรับจำหน่ายสินค้า และเรื่องสินค้าที่ผลิตขึ้นยังขายในวงแคบ (ค้าขายเฉพาะภายในหมู่บ้าน) เป็นปัญหามากกว่าที่สมาชิกหญิงคิด และสมาชิกในเขตพื้นที่ล้าหลังมีปัญหาด้านการศึกษาสายอาชีพมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลาง

3. ปัญหาด้านความรู้เพิ่มพูนเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต สมาชิกและคณะกรรมการมีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันคือ เห็นว่าสิ่งที่เป็นปัญหาอยู่ในระดับมากและเป็นอันดับแรกคือ ขาดแหล่งให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน มกครองลงมาคือ ไม่มีศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการรวมกลุ่มและอื่น ๆ สมาชิกชายและหญิงมีความคิดเห็นคล้ายกับที่กล่าวมาเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น พบว่า สมาชิกชายมีปัญหาเรื่อง ขาดผู้ให้ความรู้คำแนะนำในการพักผ่อนหย่อนใจ บันเทิง กีฬา มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ บันเทิง กีฬาไม่เพียงพอ ขาดแหล่งให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และขาดความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง มากกว่าสมาชิกหญิง ส่วนสมาชิกหญิงมีปัญหาเรื่องขาดผู้ให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น มากกว่าสมาชิกชาย

สมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้า ปานกลาง และล้าหลังต่างก็ต้องการความรู้เพิ่มพูนเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ความต้องการเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. ความต้องการด้านการศึกษาสายสามัญ สมาชิกมีความต้องการการศึกษาสายสามัญอยู่ในระดับปานกลาง และต้องการการศึกษาระดับต่าง ๆ อยู่ในขั้นปานกลางเช่นกัน คณะกรรมการก็มีความเห็นเช่นเดียวกันนี้แต่เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ปรากฏว่าคณะกรรมการเห็นว่าสมาชิกมีความต้องการการศึกษาสายสามัญมากกว่าที่สมาชิกคิดอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างสมาชิกชายกับสมาชิกหญิงพบว่า มีความต้องการการศึกษาสายสามัญในระดับปานกลาง และมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวน้ำ ปานกลาง และลำห้วย ต้องการการศึกษาสายสามัญ และการศึกษาระดับต่าง ๆ ทุกระดับอยู่ในเกณฑ์ปานกลางเหมือนกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง พบว่า สมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวน้ำต้องการความรู้ด้านนี้มากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางและลำห้วย และพบว่า สมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวน้ำต้องการความรู้ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางและลำห้วย ต้องการการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ลำห้วย อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

2. ความต้องการความรู้ด้านการศึกษาศายอาชีพ สมาชิกและคณะกรรมการมีความคิดเห็นคล้ายคลึงกัน คือ เห็นว่ามีความต้องการความรู้ด้านนี้อยู่ในระดับมาก โดยต้องการความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกมากที่สุด รองลงมาคือ เรื่องการเลี้ยงสัตว์ แรงงานวิชาชีพการช่าง การประมง การค้าขาย และด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน ตามลำดับ

สมาชิกชายและหญิง มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกับที่กล่าวมาข้างต้น และพบว่า สมาชิกชายต้องการความรู้ด้านการประมง การเลี้ยงสัตว์มากกว่าสมาชิกหญิง และสมาชิกหญิงต้องการความรู้ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือนมากกว่าสมาชิกชายอย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกในเขตพื้นที่ต่าง ๆ พบว่า สมาชิกในเขตพื้นที่ลำห้วยต้องการความรู้สายอาชีพมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวน้ำ และพบว่า สมาชิกในเขตพื้นที่ลำห้วยต้องการความรู้ด้านการเพาะปลูกมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวน้ำ สมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวน้ำต้องการความรู้ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือนมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางและลำห้วย และสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางและลำห้วยต้องการความรู้เรื่อง การเลี้ยงสัตว์ และการประมงมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวน้ำ

2.1 ความต้องการความรู้ด้านการเพาะปลูก สมาชิกต้องการความรู้ด้านการเพาะปลูกในระดับมาก ซึ่งต้องการความรู้ในระดับมากที่สุดในเรื่อง วิธีเก็บกักน้ำไว้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และวิธีการเพาะเห็ดฟางหรือเห็ดอื่น ๆ นอกนั้นต้องการในระดับมากและปานกลาง

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างสมาชิกชายและหญิง พบว่าสมาชิกชายต้องการความรู้ด้านการเพาะปลูกมากกว่าสมาชิกหญิง อย่างมีนัยสำคัญ

และพบว่าสมาชิกในเขตพื้นที่กวางหัว ปานกลาง และลำหลังต้องการความรู้ เรื่องวิธีเก็บกักน้ำไว้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับแรกเช่นเดียวกัน ซึ่ง เมื่อเปรียบเทียบความต้องการ พบว่า สมาชิกในพื้นที่ทั้งสามเขตต้องการความรู้ด้านการเพาะปลูก ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ต้องการในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทุกเรื่อง ยกเว้นเรื่องวิธีปลูกหญ้าที่ใช้เป็นอาหารสัตว์ และวิธีเพาะเห็ดฟางและเห็ดอื่น ๆ

2.2 ความต้องการความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ สมาชิกต้องการความรู้ด้านการ เลี้ยงสัตว์อยู่ในระดับมาก และต้องการความรู้ในเรื่องการเลี้ยงเบ็ด-ไก่มากเป็นอันดับแรก รอง ลงมาคือ การเลี้ยงโค-กระบือ การเลี้ยงสุกร สมาชิกชายต้องการความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์มากกว่า สมาชิกหญิง สมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางและลำหลัง ต้องการความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์มากกว่า สมาชิกในเขตพื้นที่กวางหัว

2.3 ความต้องการความรู้ด้านการประมง สมาชิกมีความต้องการความรู้ด้าน การประมงอยู่ในระดับมาก และคณะกรรมการมีความเห็นว่าสมาชิกต้องการความรู้ด้านนี้มากกว่า ที่สมาชิกคิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สมาชิกชายสนใจความรู้ด้านการประมง มากกว่าสมาชิกหญิง และสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางและลำหลังต้องการความรู้ด้านการประมงมากกว่าสมาชิกใน เขต พื้นที่กวางหัว

2.4 ความต้องการความรู้ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน พบว่า สมาชิกต้องการ ความรู้ด้านนี้ในระดับปานกลาง แต่คณะกรรมการเห็นว่าสมาชิกต้องการในระดับมาก

สมาชิกชายต้องการความรู้เรื่องการจัดสานภาชนะและเครื่องใช้ต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก สมาชิกหญิงต้องการความรู้เรื่องการทำผ้าในระดับมาก ส่วนเรื่องอื่น ๆ ทั้ง สมาชิกชายและหญิงต้องการในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบความต้องการ โดยส่วนรวมพบว่า สมาชิกหญิงสนใจความรู้ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือนมากกว่าสมาชิกชาย

สมาชิกในเขตพื้นที่กวางหัวต้องการความรู้ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน มากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางและลำหลัง

2.5 ความต้องการความรู้ด้านการค้าขาย สมาชิกมีความต้องการความรู้ด้านการค้าขายอยู่ในระดับมาก โดยต้องการมากที่สุดคือเรื่อง การตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้น รองลงมาคือ การขยายการลงทุน-ทุนหมุนเวียน การค้าขายแบบรวมกลุ่ม หลักการค้าขายเบื้องต้น และวิธีการทำบัญชีอย่างง่ายตามลำดับ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าสมาชิกต้องการความรู้ด้านนี้มากกว่าที่สมาชิกคิดอย่างมีนัยสำคัญ

สมาชิกชายต้องการความรู้ด้านการค้าขายมากกว่าสมาชิกหญิง สมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางต้องการความรู้ด้านการค้าขายมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้า เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อย พบว่าสมาชิกในแต่ละเขตพื้นที่ต้องการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันทุกเรื่อง ยกเว้นเรื่องหลักการค้าขายเบื้องต้นที่มีความต้องการไม่ต่างกัน

2.6 ความต้องการความรู้ด้านแรงงานและวิชาชีพการช่าง คณะกรรมการเห็นว่าสมาชิกต้องการความรู้ด้านนี้ในระดับมาก โดยต้องการมากที่สุดในเรื่องแหล่งงานต่าง ๆ (ตลาดแรงงาน) ช่างไฟฟ้าวิทย์ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเสริมสวย-ตัดผม ช่างซ่อมรถยนต์-เครื่องบดเล็ก ส่วนเรื่องอื่นต้องการในระดับมาก ส่วนสมาชิกเห็นว่าต้องการความรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในระดับมากและปานกลาง

สมาชิกต้องการความรู้ด้านนี้ในระดับมาก แต่สมาชิกหญิงต้องการในระดับปานกลาง ซึ่งสมาชิกหญิงต้องการความรู้เรื่อง ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเสริมสวย-ตัดผม ช่างเย็บปักถักร้อย มากกว่าสมาชิกชายอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนเรื่องอื่น ๆ สมาชิกชายต้องการมากกว่าหญิง อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

สมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้า ปานกลาง และล้าหลัง ต้องการความรู้ด้านนี้ และต้องการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน

3. ความต้องการความรู้เพิ่มพูนเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต คณะกรรมการเห็นว่า สมาชิกต้องการความรู้ในระดับมากที่สุดในเรื่อง ความรู้ในการดำเนินงานศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน บทบาทหน้าที่ของสมาชิกการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน และหลักการพัฒนาท้องถิ่น ตามลำดับ ส่วนเรื่องอื่น ๆ ต้องการในระดับมาก ส่วนสมาชิกต้องการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ในระดับมาก ยกเว้นเรื่องกฎหมายการเมืองการปกครอง การจราจร และการสร้างความสัมพันธ์กับหมู่คณะ ที่ต้องการในระดับปานกลาง โดยส่วนรวมแล้ว คณะกรรมการเห็นว่าสมาชิกต้องการความรู้ด้านนี้และความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มากกว่าที่สมาชิกคิดอย่างมีนัยสำคัญเกือบทุกเรื่อง

สมาชิกชายต้องการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อยู่ในระดับมากทุกเรื่อง ยกเว้น เรื่องการสร้างความสัมพันธ์กับหมู่คณะที่ต้องการในระดับปานกลาง ส่วนสมาชิกหญิงต้องการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อยู่ในระดับมากและปานกลาง โดยส่วนรวมแล้ว สมาชิกชายต้องการความรู้เพิ่มพูนเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตมากกว่าสมาชิกหญิง

สมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางต้องการความรู้ด้านนี้มากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ ก้าวหน้าและล้าหลัง และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายข้อ พบว่า มีความต้องการแตกต่างกันทุกเรื่อง ยกเว้นเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการเมืองการปกครอง ความรู้เกี่ยวกับการจราจร และ ความรู้เกี่ยวกับวิธีการรวมกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ที่ต้องการไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. ปัญหาและความต้องการด้านการศึกษาสายสามัญ

จากการศึกษาพบว่า สมาชิกและคณะกรรมการศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ มีการศึกษาเพียงระดับการศึกษาภาคบังคับ มีผู้ที่ได้รับการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป เป็นจำนวนน้อย ทั้งนี้เพราะมีปัญหาสำคัญคือเรื่อง ความยากจน ขาดแคลนทุนทรัพย์ที่จะใช้ในการศึกษาต่อระดับสูง ขึ้นไป ค่าใช้จ่ายในการศึกษาสายสามัญแบบนอกระบบโรงเรียน จะต้องใช้จ่ายค่าหน่วยกิตการเรียน หน่วยกิตละ 5-15 บาท ค่าหนังสือราคาเล่มละประมาณ 10-50 บาท ค่ากิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นราคาที่ค่อนข้างสูงสำหรับสมาชิก อีกทั้งสถานที่ให้บริการการศึกษาสายสามัญ มักจะอยู่ ห่างไกล เช่น อยู่ในตัวอำเภอ จังหวัด ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในเรื่อง การเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหารและสมาชิกไม่สะดวกที่จะไปใช้บริการ

สมาชิกมีความต้องการความรู้ด้านการศึกษาสายสามัญในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็น เพราะมีปัญหาที่สำคัญ ๆ ดังกล่าวข้างต้น และให้เหตุผลว่าการศึกษาสายสามัญนอกจากจะ ใช้ ค่าใช้จ่ายสูงแล้ว ยังต้องใช้เวลาในการศึกษาหลายปี จึงจะสำเร็จการศึกษา อีกทั้งคิดว่าถึง เรียน ไปก็ไม่สามารถเรียนถึงการศึกษาระดับสูง ๆ ได้ เพราะไม่มีเงินเพียงพอและไม่อาจคิดคาดหวังว่าจะมีอาชีพจากการศึกษาเล่าเรียนได้ สมาชิกจึงมักจะออกจากโรงเรียน เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ เพื่อมาช่วยครอบครัวทำงาน หรือออกมาหางานทำ เพิ่มรายได้ให้ครอบครัว มุ่งประกอบอาชีพ มากกว่าที่จะศึกษาต่อ

คณะกรรมการก็มีความเห็นว่า สมาชิกต้องการการศึกษาสายสามัญในระดับปานกลาง โดยเห็นว่าสมาชิกต้องการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในระดับปานกลางที่เป็นอันดับแรก ส่วนสมาชิกเห็นว่าต้องการการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นอันดับแรก ทั้งนี้อาจเนื่องจาก คณะกรรมการเห็นความสำคัญของการศึกษาว่าเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และเพิ่มระดับการศึกษา จึงปรารถนาจะให้สมาชิกศึกษาต่อจากระดับภาคบังคับอีก ส่วนสมาชิกซึ่งโดยมากจะจบการศึกษาระดับภาคบังคับ แต่จบมา เป็นเวลาหลายปีแล้วทำให้ลืมหนังสือ อ่านหนังสือ เขียนหนังสือ ไม่คล่อง หรือยังไม่จบภาคบังคับก็มี จึงเห็นว่า ต้องการการศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อให้อ่าน-เขียนหนังสือพอใช้งานได้มากกว่าที่จะคิดเรียนระดับสูงต่อไป

สมาชิกในทุกเขตพื้นที่ต้องการการศึกษาสายสามัญและ การศึกษาระดับต่าง ๆ อยู่ ในเกณฑ์ปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบความต้องการ พบว่า สมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้า ต้องการความรู้ด้านการศึกษาสายสามัญในระดับปานกลางที่มากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางและล้าหลัง และต้องการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายในระดับปานกลางที่มากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลาง และล้าหลังด้วย ทั้งนี้เพราะสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้า เป็นเขตที่ไม่มีปัญหาขั้นสำคัญ ๆ เหมือนพื้นที่อื่นและมักมีความสะดวกในเรื่องอยู่ใกล้สถานศึกษา จึงอาจจะทำให้มีแรงจูงใจเห็นความสำคัญมีความพร้อม ที่จะเข้ารับการศึกษาต่อมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่อื่นอยู่บ้าง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การศึกษาก็เป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลยังดำเนินการต่อไปไม่หยุดยั้งในเรื่องส่งเสริมสนับสนุน ปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังที่ วารินทร์ วงศ์หาญเขาว์ และ ประโยชน์ เจริญสุข (2529: 18) กล่าวถึง ความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า "การอำนวยความสะดวกในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ อนามัย และการศึกษามีส่วนทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตชาวชนบทสูงขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้ลดความแตกต่างในด้านรายได้ระหว่าง เมืองกับชนบทได้อีกทางหนึ่งด้วย"

2. ปัญหาและความต้องการด้านการศึกษาสายอาชีพ

ปัญหาด้านการศึกษาสายอาชีพ ปัญหาที่สมาชิกประสบมากก็คือ เมื่อผลิตสินค้าสิ่งใดขึ้นมาแล้ว หาดตลาดจำหน่ายได้ยาก จะนำไปจำหน่ายในเขตเมืองหรือเขตชุมชน ก็ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เนื่องจากปริมาณสินค้าไม่มากพอ เพราะต่างคนต่างทำ ไม่มีการรวมกลุ่มกันผลิต เพื่อนำไปจำหน่ายพร้อม ๆ กัน ปัญหาที่สำคัญอันดับหนึ่งจึงเป็นเรื่อง ขาดผู้แนะนำตลาดสำหรับจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้น สิ่งที่เป็นปัญหาประการรองลงมาคือ เรื่องขาดเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ ขาดการแนะนำอาชีพใหม่ ๆ ที่เหมาะสม สินค้าที่ผลิตขึ้นยังขายในวงแคบและอื่น ๆ คณะกรรมการ

เห็นว่าสมาชิกมีปัญหาด้านการศึกษามากกว่าที่สมาชิกคิดอาจ เนื่องจาก คณะกรรมการ ซึ่งเป็นบุคคลระดับผู้นำ มีโอกาสได้รับข่าวสาร มีประสบการณ์ต่าง ๆ มากกว่าสมาชิกทำให้เกิดข้อเปรียบเทียบและพิจารณาเห็นว่า สมาชิกมีปัญหาด้านนี้มากกว่าสมาชิกคิด

สมาชิกในเขตพื้นที่ล้าหลัง มีปัญหาด้านการศึกษามากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีปัญหาในเรื่องขาดการแนะนำอาชีพใหม่ ๆ ที่เหมาะสม และไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้า และปานกลาง อาจจะเป็นเพราะ ข้อจำกัดในเรื่องต่าง ๆ ของสมาชิกในเขตพื้นที่ล้าหลัง ทำให้การประกอบอาชีพแบบพื้นที่ทั่วไปทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร จึงต้องการความรู้ในการประกอบอาชีพใหม่ ๆ ที่เหมาะสม และต้องการให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาแนะนำการประกอบอาชีพมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่อื่น

สมาชิกและคณะกรรมการต่างก็เห็นว่ามีความต้องการความรู้ด้านการเพาะปลูกอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะอาชีพหลักของสมาชิกและคณะกรรมการคือ การทำนา ทำไร่ ทำสวนผัก โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดร้อยเอ็ดจะเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการทำนา มีพื้นที่สำหรับทำไร่ในเขตจังหวัดอื่น เมื่อเก็บพืชผลแล้วจึงกลับภูมิลำเนา ส่วนการปลูกผักจะทำหลังจากทำนาเสร็จ ซึ่งเป็นช่วงฤดูหนาว ทำให้ได้ผักที่ออกงาม และผักที่ปลูกมักจะเป็นผักสวนครัว ที่นิยมใช้รับประทานกันในพื้นบ้านปลูกเพื่อรับประทานหรือขายบ้างเล็กน้อย เพราะผักในฤดูนี้มีมาก ขายได้ราคาต่ำ ไม่คุ้มค่า จะปลูกเพียงช่วงนี้ช่วงเดียวเท่านั้น ส่วนช่วงอื่นจะมีปัญหาเรื่องน้ำและการตลาด มีบางแห่งที่มีพ่อค้ามาบอกรับซื้อเป็นประจำทุกปี สมาชิกก็จะทำการเพาะปลูกเพื่อส่งขายให้แก่พ่อค้าดังกล่าว เป็นรายได้หลักที่แน่นอนอีกทางหนึ่ง สมาชิกจึงมีความต้องการความรู้ด้านการเพาะปลูกอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะเป็นอาชีพหลักและยังมีปัญหาเรื่องดิน น้ำและอื่น อยู่เสมอ ความรู้ที่ต้องการในระดับมากรองลงมา คือ ความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นอาชีพรอง ทำอยู่กับบ้าน ไร่รับประทานหรือขาย แต่ส่วนใหญ่ทำเพียงขนาดเล็ก ๆ สมาชิกอยากจะพยายามทำเป็นอาชีพหลัก แต่มีปัญหาด้านปัจจัยการลงทุนและความรู้ในการปฏิบัติ และต้องการความรู้ด้านแรงงานและวิชาชีพทางการประมง การค้าขาย ตามลำดับ ส่วนความรู้ที่ต้องการในระดับปานกลางคือ ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน รายละเอียดของความรู้ด้านต่าง ๆ อภิปรายโดยสรุปได้ดังนี้

2.1 เกี่ยวกับความต้องการความรู้ด้านการเพาะปลูกนั้น ความรู้ที่สมาชิกสนใจมากที่สุดคือเรื่อง วิธีเก็บกักน้ำไว้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะปัญหาสำคัญของประชาชนแถบนี้คือ ปัญหาเรื่องน้ำ ความแห้งแล้ง ซึ่งสำคัญต่อการอุปโภคบริโภคและการประกอบอาชีพเกษตรกรรม สมาชิกถึงกับกล่าวว่า หากมีน้ำเพียงอย่างเดียว เขาก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสุข สมบูรณ์ เพราะแรงงานก็มีพร้อมแล้ว เมื่อมีน้ำเพียงพอการเพาะปลูกก็จะได้ผลผลิตที่เหมาะสมทำให้มีรายได้พอที่จะมีโอกาสทำกิจกรรมอื่น ๆ หรือฝึกฝนศึกษาเล่าเรียนความรู้ที่ต้องการ รองลงมาได้แก่ วิธีการเพาะปลูกเห็ดฟางหรือเห็ดอื่น ๆ ไร่จำหน่าย วิธีปลูกข้าวให้ได้ผลดี วิธีปรับปรุงบำรุงรักษาดินที่เสื่อมลงเรื่อย ๆ วิธีการคัดเลือกพันธุ์พืช และอื่น ๆ ซึ่งจำเป็นต่ออาชีพเกษตรกรรม ส่วนความรู้ที่ต้องการในระดับปานกลางคือ วิธีปลูกอ้อย-ปอ เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะกับการทำนา ไม่ใช่ปลูกอ้อยหรือปอ ความรู้เรื่องวิธีปลูกหญ้าที่ใช้เป็นอาหารสัตว์ ซึ่งเป็นเรื่องใหม่สำหรับสมาชิกจึงยังไม่เข้าใจถึงผลได้ผลเสียและไม่มีพื้นที่ที่จะแบ่งสำหรับปลูกหญ้าโดยเฉพาะ ทำให้มีความสนใจไม่มากนัก ส่วนความรู้ในการทำนุ้หมักต้องการในระดับปานกลางโดยสมาชิกให้เหตุผลว่า ได้รับความรู้มาพอสมควรแล้ว และสามารถทำไว้ใช้ได้แล้ว แต่บางรายต้องการความรู้ในการทำนุ้หมัก ในระดับปานกลางเพราะเห็นว่า करना เศษวัสดุ สิ่งของต่าง ๆ ไปทิ้งไว้ที่นาเลย ไม่ต้องนำมาหมักก็ได้ผลดีเช่นกัน เพราะมันจะค่อย ๆ ย่อยสลายไปเช่นกัน

2.2 ความต้องการความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ สมาชิกต้องการความรู้ด้านนี้มาก เพราะเป็นสัตว์ที่เลี้ยงอยู่เป็นประจำแต่ยังเลี้ยงไม่มากจนเป็นอาชีพหลัก มักเลี้ยงเป็นงานอดิเรกไว้กิน ไว้ใช้สอย เช่น การเลี้ยงโค-กระบือ สุกร เป็ด-ไก่ แม้จะมีประสบการณ์ในการเลี้ยงมานานแต่ก็ยังมีปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ทุกปี เช่น ไก่เป็นโรคหวัดหรือโรคทำตาย เป็นต้น จึงสนใจที่จะได้รับความรู้อย่างถูกต้องอีกมาก เพื่อว่าอาจจะสามารถทำเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมที่สำคัญได้ สมาชิกชายสนใจความรู้ด้านนี้มากกว่าสมาชิกหญิง เพราะสมาชิกชายมักจะเป็นผู้นำ ผู้ตัดสินใจในอาชีพการงาน ส่วนสมาชิกหญิงมักจะเป็นเพียงผู้ช่วยในการปฏิบัติงาน ช่วยควบคุม ดูแล เท่านั้น

สมาชิกในเขตพื้นที่ล้าหลังต้องการความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ในระดับมากที่สุด มากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้าและปานกลาง สมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางต้องการความรู้ด้านนี้ในระดับมากที่สุดกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้าซึ่งมีความเจริญ มีความพร้อมมากกว่า มีโอกาสที่จะศึกษาหาความรู้ ปรึกษามีปัญหาต่าง ๆ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้สะดวก จึงมีความต้องการความรู้ด้านนี้โดยตรงน้อยกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ที่มีความเจริญน้อยกว่าคือสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางและล้าหลังอยู่บ้างตามลำดับ

2.3 ความรู้ด้านการประมง สมาชิกต้องการความรู้ในการเลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้ง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะปัจจุบันประชาชนเริ่มให้ความสนใจทดลองเลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้งกันมากขึ้นในพื้นที่ที่สามารถทำได้ เช่น แม่น้ำชี หรือพื้นที่ที่อยู่ใกล้ลำน้ำต่าง ๆ บางแห่งทดลองเลี้ยงกุ้งก้ามกรามได้ผลเป็นที่พอใจ สมาชิกชายสนใจความรู้ด้านการประมงมากกว่าสมาชิกหญิง อาจจะเป็นเพราะเป็นงานที่หนัก เหมาะสมสำหรับสมาชิกชายที่จะเป็นผู้นำดำเนินการมากกว่าหญิง สมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางและล้าหลังสนใจความรู้ด้านการประมง ในระดับมากที่มากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้า อาจเป็นเพราะการเลี้ยงปลา-กุ้งเป็นความคิดที่แปลกใหม่ ที่จะทำให้เป็นอาชีพหลักได้ จึงเป็นที่สนใจแต่ยังขาดข้อมูลที่เพียงพอแก่การตัดสินใจมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้า

2.4 ความต้องการความรู้ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยปกติหญิงมักจะทำงานอยู่กับบ้าน ดูแลบุตรและงานภายในบ้าน จึงมักจะหางานทำเป็นงานอดิเรก หรืองานเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ดังนั้นสมาชิกหญิงจึงมีความสนใจในเรื่องอุตสาหกรรมในครัวเรือนมากกว่าสมาชิกชาย ซึ่งได้แก่ ความรู้ด้านการทอผ้า ทอเสื่อ การทำอาหารขนม แต่สมาชิกชายสนใจความรู้เรื่องการจักสาน และการทำเครื่องปั้นดินเผา มากกว่าสมาชิกหญิง เพราะเป็นงานที่ต้องใช้แรงกำลังจึงเหมาะสำหรับสมาชิกชายมากกว่าสมาชิกหญิง

สมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้า ต้องการความรู้ด้านนี้ และความรู้เรื่องต่าง ๆ มากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางและล้าหลัง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสมาชิกในเขตก้าวหน้ามีความได้เปรียบในเรื่องการหาซื้อวัสดุ อุปกรณ์ และการหาตลาดจำหน่ายสินค้าได้สะดวกกว่า

2.5 ความต้องการความรู้ด้านการค้าขาย สมาชิกต้องการความรู้มากที่สุดในเรื่อง การหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและสมาชิกมีปัญหาในเรื่องนี้มาก ดังได้กล่าวมาแล้ว ความรู้ที่ต้องการรองลงมาได้แก่ ความรู้เรื่องการขยายการลงทุน-ทุนหมุนเวียน เพื่อแก้ปัญหาเรื่องขาดแคลนเงินทุน ต้องการความรู้เรื่องการค้าขายแบบรวมกลุ่ม เพื่อให้ทำกิจกรรมร่วมกันให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีอำนาจต่อรองมากขึ้น มีความมั่นคงผลผลิตที่ได้สามารถนำไปขายได้ผลคุ้มค่าแก่การลงทุน รวมกันซื้อ-รวมกันขาย และต้องการความรู้ในเรื่อง หลักการค้าขายเบื้องต้นไว้เป็นแนวทางในการค้าขาย ส่วนความรู้ที่ต้องการในระดับปานกลาง คือ เรื่องวิธีการทำบัญชีอย่างง่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมาชิกยังไม่คุ้นเคยกับการทำบัญชี และไม่เคยทำการค้าขายจนถึงขั้นต้องใช้บัญชีช่วย จึงยังไม่เห็นความสำคัญ

2.6 ความรู้ด้านแรงงานและวิชาชีพทางด้านช่าง สมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้าปานกลาง ล้าหลังต่างก็ต้องการความรู้มากเป็นอันดับแรกในเรื่อง แหล่งงานต่าง ๆ (ตลาดแรงงาน) เนื่องจากสมาชิกพยายามที่จะหางานอื่นทำเพื่อเสริมรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว สมาชิกหญิงสนใจความรู้เรื่องตัดเย็บเสื้อผ้าเป็นอันดับแรก เพราะนิยมเย็บเสื้อผ้าไว้ใช้เองและสามารถเดินทางไปรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าในกรุงเทพฯ ได้ด้วย ต้องการความรู้เรื่องแหล่งงาน ต้องการรู้วิธีเย็บปักถักร้อยเพื่อทำของใช้ในยามว่าง ตามลำดับ ส่วนสมาชิกชายโดยทั่วไปแล้ว ต้องการความรู้ด้านแรงงานและวิชาชีพทางด้านช่างมากกว่าสมาชิกหญิง และต้องการความรู้มากเป็นอันดับแรกในเรื่อง แหล่งงานต่าง ๆ (ตลาดแรงงาน) เพราะต้องการหางานทำหารายได้เพิ่มจากการทำนา ทำไร่ ความรู้ที่ต้องการรองลงมา คือ ช่างไฟฟ้า-วิทยุ ช่างก่อสร้าง กฎหมาย แรงงาน และอื่น ๆ ตามลำดับ ซึ่งเป็นวิชาชีพที่อิสระสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

3. ปัญหาและความต้องการความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต

ความเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และเกิดผลกระทบโดยทั่วไป ทำให้สมาชิกเห็นความสำคัญของแหล่งให้ความรู้ข้อมูล ข่าวสาร ภายในหมู่บ้านว่ามีความสำคัญเป็นแหล่งที่สมาชิกสามารถศึกษา เรียนรู้ เพิ่มประสบการณ์ เพิ่มทางเลือกให้กับชีวิตของเขาได้เพื่อพัฒนาอาชีพความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิต สมาชิกจึงเห็นว่าปัญหาสำคัญอันดับหนึ่งของด้านนี้คือ ขาดแหล่งให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารภายในหมู่บ้าน รองลงมาคือ ไม่มีศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ทำให้เด็กไม่ได้รับการเตรียมพร้อมการเรียนรู้แต่เล็ก ๆ ขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการรวมกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีปัญหาอื่น ๆ อีกในอันดับรองลงไป

ส่วนด้านความต้องการนั้น โดยส่วนรวมแล้ว ทั้งสมาชิกและคณะกรรมการต่างก็เห็นว่าต้องการความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต อยู่ในระดับมาก แต่คณะกรรมการยังเห็นว่าสมาชิกยังต้องการความรู้ด้านนี้ในระดับมากที่มากกว่าสมาชิกคิด เนื่องจากคณะกรรมการเห็นว่าสภาพการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของสมาชิกนั้นยังต้องการ การแก้ไขปรับปรุงพัฒนาอยู่อีกมาก และสมาชิกมีความสนใจต้องการความรู้ในระดับมากในเรื่องวิธีการดำเนินงาน ศูนย์, สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน บทบาทหน้าที่ของสมาชิก เทคนิควิธีการรวมกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรม ร่วมกัน และหลักการพัฒนาท้องถิ่น ตามลำดับ เพราะขณะนี้งานศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน

เป็นงานที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากสมาชิกในพื้นที่ เพราะทำแล้วเห็นผลที่เกิดขึ้น แต่เนื่องจากเป็นงานที่ใหม่ จึงยังต้องการความรู้เพิ่มเติม เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและเพื่อปรับปรุงงานศูนย์สาธิตฯ ให้มั่นคงยิ่งขึ้น และเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันจากสมาชิกเป็นสำคัญ รายได้ที่ได้รับส่วนหนึ่งจะนำมาใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้าน ให้มีความสะดวกสบาย หรือนำมาจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก พัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น จัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย การวางแผนครอบครัว การกีฬา การศาสนา ความรู้ทางการเมือง หรือจัดแหล่งให้บริการความรู้ ข้อมูลข่าวสารภายในหมู่บ้าน เป็นต้น

สมาชิกชายต้องการความรู้ด้านนี้มากกว่าสมาชิกหญิง และต้องการความรู้ในเรื่องสิทธิหน้าที่พลเมือง การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ กฎหมายการเมืองการปกครอง การจราจร การดำเนินงานศูนย์สาธิต บทบาทหน้าที่ของสมาชิก และหลักการพัฒนามืองถิ่นมากกว่าสมาชิกหญิง ทั้งนี้อาจเนื่องจากหญิงในชนบทมักจะมีชีวิตและสังคมอยู่ในวงแคบเป็นชีวิตที่เรียบง่าย จึงไม่ค่อยสนใจ หรือไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องที่ไกล ๆ ตัว อีกทั้งไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องใช้ในชีวิตประจำวัน จึงต้องการความรู้เหล่านี้น้อยกว่าสมาชิกชาย ในขณะที่สมาชิกชายมักจะเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้มีโอกาสได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ มากกว่า จึงมีความสนใจในเรื่องเหล่านี้มากกว่าสมาชิกหญิง ส่วนสมาชิกหญิงต้องการความรู้ในเรื่องการเลี้ยงดูบุตร (เด็ก) มากกว่าสมาชิกชาย เพราะเป็นหน้าที่โดยตรงของหญิง และหญิงในชนบทจะคลุกคลีเลี้ยงดูเด็กหรือบุตรมากกว่าฝ่ายชาย

เมื่อเปรียบเทียบความต้องการระหว่างสมาชิกในเขตพื้นที่ต่าง ๆ พบว่า สมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลาง ต้องการความรู้เพิ่มพูนเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตมากกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้าและล้าหลัง ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สมาชิกในเขตพื้นที่ก้าวหน้ามีความพร้อมและได้รับความรู้ ได้รับการบริการด้านนี้สะดวกกว่าสมาชิกในเขตพื้นที่ปานกลางอยู่แล้ว เช่น อยู่ใกล้หรือมีสนามกีฬา มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีสถานพยาบาล มีห้องสมุด เป็นต้น จึงต้องการความรู้โดยตรงน้อยกว่าเขตพื้นที่อื่น แต่สมาชิกในพื้นที่ปานกลางกำลังมีความตื่นตัว แต่มีความขาดแคลนอยู่บ้าง จึงต้องการความรู้ด้านนี้มาก ส่วนสมาชิกในเขตพื้นที่ล้าหลัง เนื่องจากเป็นพื้นที่ขาดแคลน มีปัญหาสมาชิกอาจจะมีประสบการณ์จากภายนอกหมู่บ้าน น้อยกว่าเขตอื่น ๆ จึงเกิดข้อเปรียบเทียบน้อยและมีความเคยชินกับชีวิตแบบที่เคยเป็นอยู่ จึงทำให้ต้องการความรู้ด้านนี้ในระดับที่น้อยกว่าเขตอื่น ๆ อยู่บ้าง ซึ่ง ไชยศึก บันเปี่ยมรัชฎ์ (2526: 20) กล่าวไว้ว่า "ความไม่เท่าเทียมกัน

ด้านบริการของรัฐ นั้นจุดสำคัญที่ได้รับความสนใจมาก ได้แก่ความเหลื่อมล้ำระหว่างบริการของรัฐใน เขต เมืองและใน เขตชนบทซึ่งมีความแตกต่างกันอยู่มาก โดยเขตชนบทได้รับบริการต่าง ๆ น้อยกว่าใน เขต เมือง เป็นอย่างมาก"

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา สังเกตสมาชิกศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ดครั้งนี้ พบว่าปัญหาที่สำคัญของสมาชิกในพื้นที่นี้ก็คือปัญหา เรื่อง น้ำ สำหรับทำการเพาะปลูก ซึ่งเป็นอาชีพหลัก เป็นรายได้ของครอบครัวสำหรับใช้จ่ายตลอดปี ส่วนอาชีพอื่น ๆ ก็ไม่มีความรู้เพียงพอหรือมีปัญหาเรื่องการตลาด ซึ่งเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง และควรมุ่งเน้นเป็นอันดับแรก โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายให้การสนับสนุนในสิ่งที่ประชาชนไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง และสมาชิกควรมีแหล่งให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารภายในหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองแบบประหยัดที่สุด และคงทน

สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่ควรนำมาเป็นหลักในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหา ซึ่งประชาชนก็ให้ความสนใจคือ การทำงานแบบรวมกลุ่มหรือระบบสหกรณ์ ปัจจุบันสมาชิกทำการเพาะปลูกแบบต่างคนต่างปลูกได้ผลผลิตไม่พร้อมกัน ไร่ของใครถึงเวลาเก็บผลผลิตได้ ก็จะได้ผลที่มากเกินความต้องการภายในหมู่บ้าน จะเข้าไปขายในเมืองก็มีปริมาณไม่มากพอได้ราคาน้อยไม่คุ้มกับค่าเดินทาง ทำให้ท้อแท้ได้ผลไม่คุ้มค่าและเสียเวลาอีกด้วย ถ้าหากมีการรวมตัว รวมกลุ่มกันทำอาจจะได้ผลงอกเงยพอที่จะนำไปจำหน่ายได้คุ้มค่า หรือติดต่อตลาดให้มารับซื้อได้ สมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่าอยากจะทำเช่นนี้เหมือนกัน แต่ไม่มีผู้เริ่มต้นไม่มีความรู้ด้านนี้ หากมีผู้นำ เริ่มต้นที่รู้ระเบียบวิธีไปช่วยแนะนำก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และมีพื้นที่บางแห่งที่มีพ่อค้ามารับซื้อสินค้า เป็นสัญญากันทุกปี อาจจัดแบ่งโควตาให้แต่ละบ้านว่าเขาจะรับซื้อได้เท่าไร เช่น การซื้อใบยาสูบ แดงร้านแดงโม เป็นต้น หากสมาชิกมีความมั่นใจว่ามีผู้รับซื้อแล้วเช่นนี้ ก็จะมีกำลังใจผลิตขึ้นมาขาย ซึ่งเจลิยว พิศลยบุตร (2526: 13) ให้ความเห็นว่า "รัฐควรมุ่งส่งเสริมการจัดตั้งระบบสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็ง เพื่อช่วยให้เกษตรกร รวมตัวกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน"

งานศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นงานที่มีลักษณะของระบบสหกรณ์และปูพื้นฐานให้ประชาชนร่วมมือกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยตนเองอย่างแท้จริง และต้องอาศัยคำแนะนำจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่เป็นระยะ ๆ

สรุปได้ว่า ในการช่วยเหลือสมาชิกให้เกิดการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกศูนย์สาธิตให้ดีขึ้นนั้น มีข้อเสนอแนะสรุปได้ดังนี้

1. พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเพาะปลูกตลอดปี
2. พัฒนาแหล่งให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารภายในหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อเป็นที่ศึกษาหาความรู้ หรือพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งจัดตั้งขึ้นและดำเนินการโดยสมาชิกภายในหมู่บ้าน และได้รับความสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ
3. ให้ความรู้และส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดงานที่มีประสิทธิภาพ
4. ส่งเสริม การจัดตั้งศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน โดยให้ความรู้แก่สมาชิกในเรื่องวิธีดำเนินงาน เป้าหมาย และประโยชน์ที่ได้รับ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้านเป็นแกนกลางในการรวมกลุ่ม เป็นศูนย์รวมในการพัฒนา
5. ให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับพื้นที่ และคำนึงถึงตลาดที่จะจำหน่ายสินค้า ให้ความรู้เรื่องการหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า และเน้นในพื้นที่ล้าหลังให้มากเป็นพิเศษ
6. หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน หากจะให้การสนับสนุนในเรื่องใด ควรคำนึงถึงปัญหา ความต้องการ ความเหมาะสม กับพื้นที่และประชาชนในขณะนั้น โดยทำการสำรวจก่อนที่จะลงมือปฏิบัติงาน
7. หน่วยงานต่าง ๆ ควรร่วมมือประสานงานกัน ใช้ทรัพยากรบุคคล หรืออุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ ร่วมกัน ทำงานร่วมกันเพื่อให้เป็นงานพัฒนาที่ครบวงจร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบทของภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย
2. ควรประเมินผลการดำเนินงานศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้านจังหวัดร้อยเอ็ด (ซึ่งเป็นจังหวัดแรกที่จัดทำ) หรือจังหวัดอื่น ๆ